

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

6. december 2012*

»Ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv — national lovgivning — hjælp til tjenestemænd i tilfælde af sygdom — direktiv 2000/78/EF — artikel 3 — anvendelsesområde — begrebet »løn««

I de forenede sager C-124/11, C-125/11 og C-143/11,

angående anmodninger om præjudiciel afgørelse i henhold til 267 TEUF, indgivet af Bundesverwaltungsgericht (Tyskland) ved afgørelser af 28. oktober 2010, indgået til Domstolen den 9. og 24. marts 2011, i sagerne

Bundesrepublik Deutschland

mod

Karen Dittrich (sag C-124/11),

Bundesrepublik Deutschland

mod

Robert Klinke (sag C-125/11),

og

Jörg-Detlef Müller

mod

Bundesrepublik Deutschland (sag C-143/11),

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

sammensat af dommerne K. Lenaerts, som fungerende formand for Tredje Afdeling, E. Juhász, G. Arestis, T. von Danwitz og D. Šváby (refererende dommer),

generaladvokat: P. Cruz Villalón

justitssekretær: fuldmægtig K. Malaček,

* Processprog: tysk.

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 3. maj 2012,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Karen Dittrich, Robert Klinke og Jörg-Detlef Müller ved Rechtsanwalt D. Siegfried
- den tyske regering ved M. Dohmen, som befuldmægtiget
- Europa-Kommissionen ved J. Enegren og S. Grünheid, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 28. juni 2012,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (EFT L 303, s. 16).
- 2 Anmodningerne er blevet indgivet i forbindelse med tvister mellem statstjenestemænd og Forbundsrepublikken Tyskland vedrørende godtgørelse af udgifter til lægebehandling, som er afholdt af tjenestemændenes registrerede partnere, eller godtgørelse heraf i form af hjælp til statstjenestemænd i tilfælde af sygdom (herefter »den omhandlede hjælp«).

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 13. betragtning til direktiv 2000/38 lyder:

»Dette direktiv finder ikke anvendelse på ordninger for social sikring og social beskyttelse, hvis ydelser ikke er sidestillet med løn i den betydning, dette udtryk er anvendt i EF-traktatens artikel 141, eller på udbetalinger af enhver art fra staten, hvor formålet er adgang til eller bibeholdelse af beskæftigelsen.«

- 4 Artikel 1 i direktiv 2000/78 bestemmer:

»Formålet med dette direktiv er, med henblik på at gennemføre princippet om ligebehandling i medlemsstaterne, at fastlægge en generel ramme for bekæmpelsen af forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.«

- 5 Artikel 2 i direktiv 2000/78 bestemmer:

»1. I dette direktiv betyder princippet om ligebehandling, at ingen må udsættes for nogen form for direkte eller indirekte forskelsbehandling af nogen af de i artikel 1 anførte grunde.

2. I henhold til stk. 1:

- a) foreligger der direkte forskelsbehandling, hvis en person af en eller flere af de i artikel 1 anførte grunde behandles ringere, end en anden i en tilsvarende situation bliver, er blevet eller ville blive behandlet

[...]«

6 Artikel 3 i direktiv 2000/78 fastsætter direktivets anvendelsesområde således:

»1. Inden for rammerne af Fællesskabets beføjelser finder dette direktiv anvendelse både i den offentlige og den private sektor, herunder offentlige organer, på alle personer for så vidt angår:

[...]

c) ansættelses- og arbejdsvilkår, herunder afskedigelse og løn

[...]

3. Dette direktiv omfatter ikke udbetalinger af enhver art fra offentlige eller lignende ordninger, herunder offentlige ordninger for social sikring og social beskyttelse eller lignende ordninger.

[...]«

Tysk ret

Lov om registrerede partnerskaber

7 § 1, stk. 1, i lov om registrerede partnerskaber (Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft) af 16. februar 2001 (BGBl. I, s. 266), senest ændret ved § 7 i lov af 6. juli 2009 (BGBl. I, s. 1696, herefter »LPartG«), bestemmer:

»To personer af samme køn kan indgå registreret partnerskab ved personligt og samtidigt at give møde for en tjenestemand i personregistret og erklære deres ønske om at indgå et registreret partnerskab. Sådanne erklæringer kan ikke være betingede eller tidsbegrænsede.«

8 I § 5 i LPartG med overskriften »Pligt til at bidrage til partnerskabets forsørgelse« præciseres det, at:

»De registrerede partnere skal begge på tilstrækkelig vis bidrage til den fælles forsørgelse [...]«

Nationale bestemmelser vedrørende hjælp til statstjenestemænd

9 Statstjenestemænds ret til at modtage hjælp i tilfælde af sygdom, pleje og moderskab er fastsat i den tyske lov om statstjenestemænd (Bundesbeamtengesetz, herefter »BBG«).

10 BBG's § 80 i den affattelse, der fandt anvendelse på tidspunktet for sagsøgerne i hovedsagernes anmodninger om hjælp, har følgende ordlyd:

»1. Hjælpen tildeles:

1. Tjenestemænd, som er berettiget til at oppebære løn, eller som tager forældreorlov.

2. Pensionister, som er berettiget til pension.

[...]

Der ydes ligeledes hjælp til udgifter afholdt af den berettigedes ægtefælle, såfremt ægtefællen ikke oppebærer indtægter, der gør det muligt for den pågældende at være økonomisk uafhængig, og til de udgifter, der er afholdt af børn, som kan tages i betragtning i familietillægget i henhold til forbundslov om løn til tjenestemænd (Bundesbesoldungsgesetz). [...]

2. I princippet godtgøres kun nødvendige og økonomisk rimelige udgifter:

1. i tilfælde af sygdom og pleje

[...]

3. Hjælpen ydes i form af en godtgørelse på mindst 50% af de støtteberettigede udgifter. [...]

4. Indenrigsministeriet fastsætter [...] ved bekendtgørelse de nærmere regler om tildelingen af hjælp [...]

11 Indtil ikrafttrædelsen af bekendtgørelsen om tildeling af hjælp til tjenestemænd i tilfælde af sygdom, pleje og moderskab af 13. februar 2009 (Verordnung über Beihilfe in Krankheits-, Pflege- und Geburtsfällen (Bundesbeihilfeverordnung), BGBl. I, s. 326, herefter »BBhV«) var betingelserne for tildeling af hjælp reguleret ved de generelle forvaltningsforskrifter om hjælp til tjenestemænd i tilfælde af sygdom, pleje og moderskab (Allgemeine Verwaltungsvorschrift für Beihilfen in Krankheits-, Pflege- und Geburtsfällen (Beihilfenvorschriften), herefter »BhV«).

12 BhV er blevet ophævet, idet de gjorde indgreb i et lovforbehold, men de fandt imidlertid fortsat anvendelse på de udgifter, som var afholdt indtil ikrafttrædelsen af BBhV den 14. februar 2009. I henhold til af BhV's § 3 omfatter den støtteberettigedes støtteberettigede familiemedlemmer ægtefællen og de forsørgelsesberettigede børn, men ikke den person, med hvem den støtteberettigede har indgået et registreret partnerskab.

13 BBhV's § 1 bestemmer:

»Denne bekendtgørelse regulerer tildeling af hjælp i de af loven fastsatte tilfælde. Hjælpen supplerer den private sygesikring, der som regel betales over den løbende løn.«

14 BBhV's § 2 er affattet således:

»Personer, der har ret til hjælp

1. Medmindre andet er fastsat i stk. 2-5, ydes der hjælp til enhver, der på tidspunktet for ydelsen, er

1. tjenestemand

2. modtager af en tjenestemandspension, eller

3. tidligere tjenestemand.

2. Retten til hjælp forudsætter desuden, at den berettigede har ret til en ydelse såsom løn, tjenestemandsløn, vederlag til praktikant, pension, overgangsgodtgørelse, enkepension, ydelse til forældrelose [...] eller en overgangsgodtgørelse. Retten til hjælp påvirkes ikke af orlov uden løn i medfør af bekendtgørelse om særlige orlovsordninger (Sonderurlaubsverordnung), hvis orloven ikke overstiger en måned.

[...]«

- 15 BBhV's § 4, der fastlægger de støtteberettigede familiemedlemmer, bestemmer:
- »Ægtefæller til støtteberettigede er berettigede til hjælp, hvis deres samlede indtægter ikke overstiger [...] 17 000 EUR.
- [...]«
- 16 BBhV's § 46 med overskriften »Beregning af hjælpen« bestemmer:
- »1. Hjælpen ydes som en procentuel andel (beregningssats) af de støtteberettigede udgifter, som den støtteberettigede eller dennes støtteberettigede familiemedlemmer har afholdt. [...]
2. Så vidt stk. 3 ikke bestemmer andet, udgør beregningssatsen
1. 50% for støtteberettigede
 2. 70% for pensionsmodtagere med undtagelse af forældrelose
 3. 70% for den støtteberettigede ægtefælle, og
 4. 80% for børn og støtteberettigede forældrelose.
3. Hvis to eller flere børn er støtteberettigede, udgør beregningssatsen for støtteberettigede 70% [...]«
- 17 BBG's § 80, stk. 1, tredje punktum, blev ændret med tilbagevirkende kraft til den 1. januar 2009 ved lov af 14. november 2011 (BGBl. I, s. 2219) og indbefatter herefter registrerede partnere blandt de støtteberettigede familiemedlemmer. BBhV's § 4, stk. 1, og § 46, stk. 2, nr. 3), blev også ændret i overensstemmelse hermed med tilbagevirkende kraft fra den 14. februar 2009.

Twisterne i hovedsagerne og det præjudicielle spørgsmål

- 18 Sagsøgerne i hovedsagerne C-124/11 og C-125/11, som er statstjenestemænd, har uden held indgivet en anmodning til Bundesrepublik Deutschland om hjælp til de udgifter til lægebehandling, der i december 2004 og november 2005 blev afholdt af deres registrerede partnere som omhandlet i LPartG.
- 19 Ved domme af 16. juni og 26. maj 2009 gav Verwaltungsgericht Berlin sagsøgerne medhold i de sager, de havde anlagt til prøvelse afslagene, med den begrundelse, at selv om retten til den omhandlede hjælp ikke fremgår af BhV, fordi disse ikke indbefatter registrerede partnere blandt de støtteberettigede familiemedlemmer, følger denne ret imidlertid af direktiv 2000/78.
- 20 Verwaltungsgericht fandt nemlig, at der ifølge Domstolens praksis (dom af 1.4.2008, sag C-267/06, Maruko, Sml. I, s. 1757) ikke er nogen tvivl om, at tilkendelse af hjælp til tjenestemænd i tilfælde af sygdom udgør »løn« i direktivets forstand. Domstolen understregende i denne forbindelse, at den omhandlede hjælp kun ydes på grund af ansættelsesforholdet og ikke som ydelse fra den almindelige offentlige ordning for social sikring og social beskyttelse, således som det bl.a. fremgår af vekselvirkningerne mellem den omhandlede hjælp og en passende løn i forhold til stillingen.
- 21 Sagsøgeren i hovedsag C-143/11, som er pensioneret statstjenestemand, anmodede i juli 2006 om, at der skulle tages hensyn til dennes registrerede partner ved den omhandlede hjælp, hvilket sagsøgte i hovedsagen afslog.

- 22 Sagsøgeren i hovedsagen fik hverken medhold i første eller anden instans i det søgsmål, han anlagde med påstand om, at den registrerede partner skal behandles som en ægtefælle med hensyn til den omhandlede hjælp. Som begrundelse herfor angav appelretten navnlig, at der ikke var sket en tilsidesættelse af direktiv 2000/78, idet sagsøgeren med hensyn til tildeling af den omhandlede hjælp til hans registrerede partner ikke befinder sig i en situation, der kan sammenlignes med situationen for en ægtefælle.
- 23 I alle de tre hovedsager har den part, der ikke fik medhold i sit søgsmål, iværksat »revisionsanke« ved Bundesverwaltungsgericht.
- 24 Den forelæggende ret har anført, at i henhold til BhV kan sagsøgerne i hovedsagerne ikke gøre noget krav om hjælp gældende, allerede fordi deres registrerede partner – til forskel fra en ægtefælle – ikke hørte til de familiemedlemmer, som skal tages i betragtning.
- 25 Den forelæggende ret har desuden præciseret, at hvis den omhandlede hjælp henhørte under anvendelsesområdet for direktiv 2000/78, ville sagsøgerne i hovedsagen have ret til den krævede hjælp. I henhold til dette direktiv stilles der nemlig krav om ligebehandling af tjenestemænd, som har en registreret partner, og dem, der er gift, idet situationen for både registrerede partnere og for ægtefæller er sammenlignelig i relation til den ansøgte ydelse, nemlig den hjælp, som udbetales til tjenestemænd i tilfælde af sygdom.
- 26 Den forelæggende ret er imidlertid i tvivl om, hvorvidt den omhandlede hjælp skal anses for et lønelement som omhandlet i artikel 157 TEUF, og dermed for henhørende under direktiv 2000/78, eller for en ydelse fra den almindelige offentlige ordning for social sikring og social beskyttelse, eller for en sidestillet ydelse, der ikke er omfattet af direktivets anvendelsesområde.
- 27 Den forelæggende ret har i denne forbindelse fremhævet, at de kriterier, som Domstolen har fastlagt for pensionsordninger for at sondre mellem pensioner, der udbetales i henhold til en erhvervstilknyttet ordning, og dem, der udbetales i medfør af en offentlig ordning for social sikring, ikke er opfyldt fuldt ud for så vidt angår den omhandlede hjælp. Den er desuden af den opfattelse, at disse kriterier ikke er egnede for sygesikringsordninger.
- 28 Under disse omstændigheder har Bundesverwaltungsgericht besluttet at udsætte sagerne og i hver af hovedsagerne at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Finder direktiv 2000/78 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv anvendelse på nationale forskrifter vedrørende tilkendelse af hjælp (»Beihilfe«) til tjenestemænd i tilfælde af sygdom?«

Om det præjudicielle spørgsmål

- 29 Med sit spørgsmål, som er identisk i alle hovedsagerne, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om hjælp til tjenestemænd i tilfælde af sygdom, såsom den, der i henhold til lov om statstjenestemænd tilkendes tjenestemænd i Forbundsrepublikken Tyskland, henhører under anvendelsesområdet for direktiv 2000/78.
- 30 Det fremgår af artikel 3, stk. 1, litra c), og stk. 3, i direktiv 2000/78, at direktivet finder anvendelse på alle personer, både i den offentlige og den private sektor, herunder offentlige organer, for så vidt angår bl.a. lønvilkår, og at det ikke finder anvendelse på udbetalinger af enhver art fra offentlige eller lignende ordninger, herunder offentlige ordninger for social sikring eller social beskyttelse.

- 31 Som Domstolen har fastslået, skal anvendelsesområdet for direktiv 2000/78 i lyset af dets artikel 3, stk. 1, litra c), og stk. 3, sammenholdt med 13. betragtning til direktivet, forstås således, at det ikke finder anvendelse på ordninger for social sikring og social beskyttelse, hvis ydelser ikke er sidestillet med »løn« i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 157 TEUF (Maruko-dommen, præmis 41, og dom af 10.5.2011, sag C-147/08, Römer, Sml. I, s. 3591, præmis 32).
- 32 Det følger heraf, at artikel 3, stk. 3, i direktiv 2000/78 ikke kan fortolkes således, at en økonomisk ydelse, der udbetales til en tjenestemand i tilfælde af sygdom, og som udgør »løn« i artikel 157 TEUF's forstand, falder uden for det dette direktivs anvendelsesområde (jf. i denne retning Römer-dommen, præmis 33).
- 33 Det skal følgelig fastslås, om en økonomisk ydelse, som tildeles i henhold til en sygesikringsordning som den, der er fastsat for tyske statstjenestemænd, kan sidestilles med »løn« som omhandlet i artikel 157 TEUF.
- 34 I henhold til artikel 157, stk. 2, i TEUF forstås der ved »løn« den almindelige grund- eller minimumsløn og alle andre ydelser, som arbejdstageren som følge af arbejdsforholdet modtager fra arbejdsgiveren direkte eller indirekte i penge eller naturalier.
- 35 Hvad for det første angår det materielle indhold af lønnen fremgår det af Domstolens praksis, at begrebet »løn« som omhandlet i artikel 157 TEUF skal fortolkes bredt. Det omfatter bl.a. samtlige ydelser i penge eller i naturalier, aktuelle eller fremtidige, som arbejdstageren som følge af arbejdsforholdet modtager fra arbejdsgiveren, eventuelt indirekte, i henhold til en ansættelseskontrakt, ifølge lov eller frivilligt (jf. dom af 4.6.1992, sag C-360/90, Bötel, Sml. I, s. 3589, præmis 12, og af 9.2.1999, sag C-167/97, Seymour-Smith og Perez, Sml. I, s. 623, præmis 29).
- 36 En økonomisk ydelse, såsom hjælpen til tyske statstjenestemænd i tilfælde af sygdom, hvoraf 50%-80% af de støtteberettigede sundhedsudgifter, som er afholdt af tjenestemanden eller visse af hans familiemedlemmer, godtgøres, henhører således i materiel henseende under begrebet »løn« som omhandlet i artikel 157 TEUF.
- 37 Det skal for det andet undersøges, om tjenestemanden modtager den omhandlede hjælp som følge af arbejdsforholdet. Det fremgår af fast retspraksis, at med henblik på at undersøge, om en ydelse er omfattet af artikel 157 TEUF's anvendelsesområde, er det kun kriteriet om, at arbejdstageren modtager ydelsen som følge af arbejdsforholdet, der kan tillægges afgørende betydning, og dette så meget desto mere som det er det eneste, der kan udledes af bestemmelsens ordlyd (jf. vedrørende alderspension Maruko-dommen, præmis 46 og den deri nævnte retspraksis).
- 38 De konkrete kriterier, som Domstolen har udledt til vurdering af, om en pensionsydelse udgør løn som omhandlet i artikel 157 TEUF, og navnlig kriterierne om, at ydelsen skal afhænge direkte af den tilbagelagte tjenestetid og fastsættes på grundlag af den senest oppebårne løn (jf. Maruko-dommen, præmis 48 og den deri nævnte retspraksis), er derimod ikke relevante for en ydelse som den i hovedsagen omhandlede, som ikke tilsigter at bibringe den pågældende en opsat indkomst efter arbejdsforholdets ophør, men at dække sundhedsudgifter, som er afholdt under eller efter dette ansættelsesforhold.
- 39 Som generaladvokaten har anført i punkt 45 i forslaget til afgørelse, foreligger det kausale element, som er nævnt i denne doms præmis 37, i det foreliggende tilfælde. Den omhandlede hjælp tildeles nemlig kun tyske statstjenestemænd eller tidligere tyske tjenestemænd, som udgør en særlig kategori af arbejdstagere (jf. i denne retning dom af 13.11.2008, sag C-46/07, Kommissionen mod Italien, præmis 40 og den deri nævnte retspraksis) som følge af deres ansættelsesforhold med staten. Hjælpen er således uadskilleligt forbundet med en tysk statstjenestemand's stilling, og i henhold til BBhV's § 2, stk. 2, er retten til hjælp betinget af, at den ydelsesberettigede har ret til løn eller en ydelse, som

træder i stedet for løn. Forbindelsen mellem den omhandlede hjælp og arbejdsforholdet fremgår ligeledes af den omstændighed, at en tjenestemand, der er på orlov uden løn, ikke er berettiget til den omhandlede hjælp i henhold til denne bestemmelse, hvis orloven overstiger en måned.

- 40 For det tredje fremgår det af artikel 157 TEUF, at en ydelse, som arbejdstageren modtager som følge af arbejdsforholdet, kun udgør »løn« i bestemmelsens forstand, hvis den udbetales af arbejdsgiveren selv.
- 41 For så vidt angår hovedsagerne kan den af den forelæggende ret fremhævede omstændighed, at den omhandlede hjælp er lovreguleret, og at den ikke supplerer en social ydelse, der udbetales i medfør af en generel retsakt, ikke rejse tvivl om kvalifikationen af løn som værende en ydelse, som staten udbetaler i egenskab af arbejdsgiver som følge af et arbejdsforhold (jf. i denne retning dom af 28.9.1994, sag C-7/93, Beune, Sml. I, s. 4471, præmis 26-29 og 37, af 29.11.2001, sag C-366/99, Griesmar, Sml. I, s. 9383, præmis 37, og af 12.9.2002, sag C-351/00, Niemi, Sml. I, s. 7007, præmis 41 og 42).
- 42 Det fremgår af oplysningerne fra sagsøgerne i hovedsagerne og Forbundsrepublikken Tyskland som svar på et skriftligt spørgsmål fra Domstolen, at den omhandlede hjælp finansieres af den berørte statsforvaltning i dens egenskab af arbejdsgiver og ikke af socialsikringsbudgettet. Det påhviler imidlertid den nationale ret at efterprøve, om dette faktisk er tilfældet.
- 43 Henset til ovenstående betragtninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 3, stk. 1, litra c), og stk. 3 i direktiv 2000/78 skal fortolkes således, at hjælp til tjenestemænd i tilfælde af sygdom, såsom den hjælp, der i henhold til lov om statstjenestemænd tildeles tjenestemænd i Forbundsrepublikken Tyskland, henhører under nævnte direktivs anvendelsesområde, hvis dens finansiering påhviler staten som offentlig arbejdsgiver, hvilket det tilkommer den nationale ret at efterprøve.

Sagsomkostningerne

- 44 Da sagens behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parter udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tredje Afdeling) for ret:

Artikel 3, stk. 1, litra c), og stk. 3 i Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv skal fortolkes således, at hjælp til tjenestemænd i tilfælde af sygdom, såsom den hjælp, der i henhold til lov om statstjenestemænd (Bundesbeamtengesetz) tildeles tjenestemænd i Forbundsrepublikken Tyskland, henhører under nævnte direktivs anvendelsesområde, hvis dens finansiering påhviler staten som offentlig arbejdsgiver, hvilket det tilkommer den nationale ret at efterprøve.

Underskrifter